

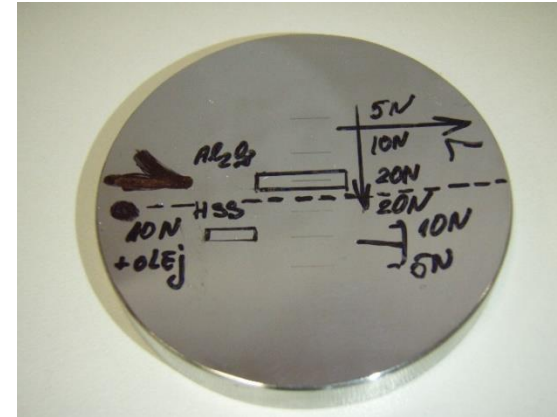
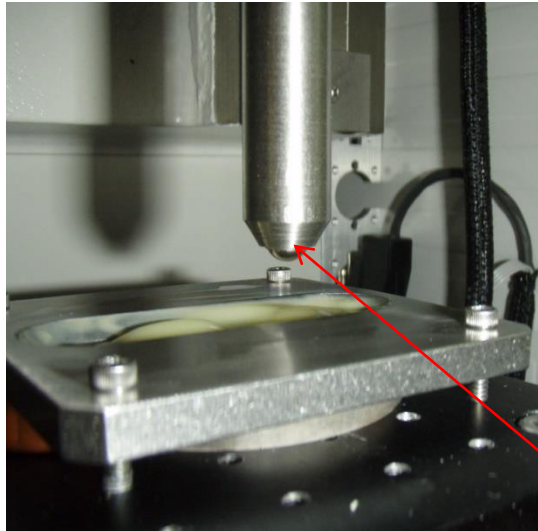
TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta mechatroniky, informatiky
a mezioborových studií ■

NUMERICKÁ SIMULACE ELASTOPLASTICKÝCH NAPĚTÍ A DEFORMACÍ PŘI TRIBOLOGICKÉ ZKOUŠCE

P. Rálek, P. Šidlof

Tribologie: CETR UMI Multi-Specimen Test System – Scratch Tester

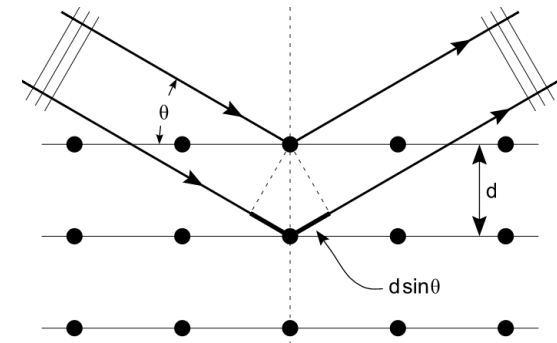
výměnný indentor – kulička o průměru 6.35mm

- definovaný nastavitelný přítlak 10 – 100N; měří sílu ve směru pohybu a **koeficient smykového tření**
- možnost dalším přístrojem vyhodnotit **profil drážky**, normalizované opotřebení (**otěr**)

Zbytková napětí: rentgenová difrakce

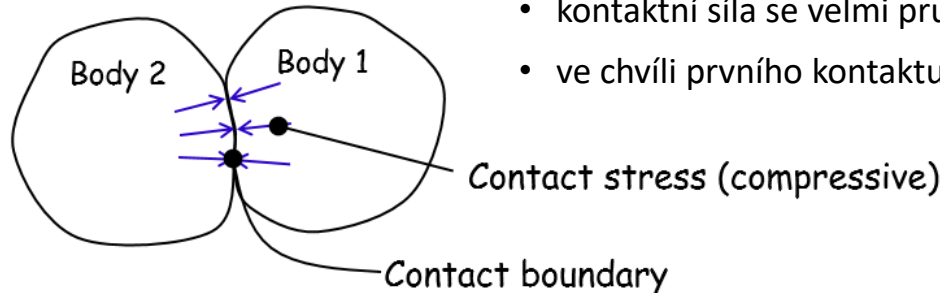
- dosah RTG: cca 2-5 μm pod povrch
- zbytková napětí: cca 0.1 mm pod povrch
- měří elastickou deformaci; přepočítává na napětí
- stopa kuličky cca 0.1 mm, šířka záběru RTG asi 1 mm
- žíhaný stav: 10-50 MPa
- po tribologické zkoušce: 100-300 MPa

$$2 d \sin\theta = n \lambda$$

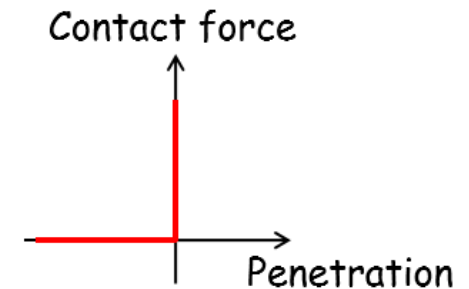
Numerická simulace kontaktních úloh

Obrázky:
Nam-Ho Kim,
Finite Element Analysis of Contact Problem

Problémy:

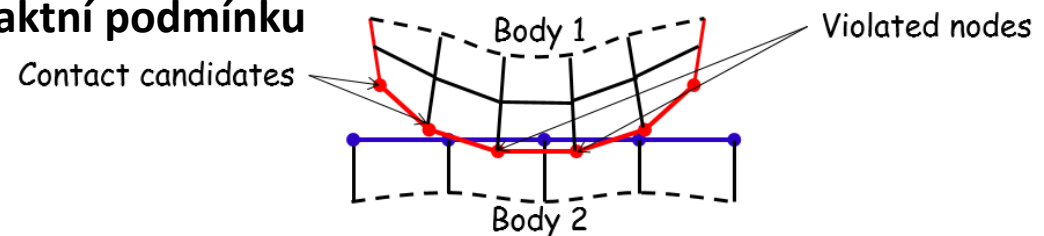
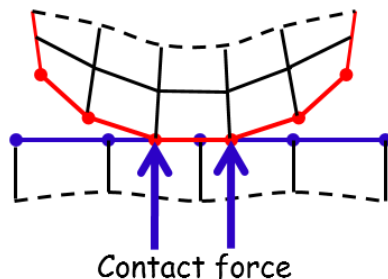
- a priori neznáme ani kontaktní plochu ani kontaktní napětí
- kontaktní síla se velmi prudce mění
- ve chvíli prvního kontaktu nelze určit sílu z posunutí

- diskretizace geometrie – hranice oblasti po částech lineární (ostré rohy)
- výpočet kontaktních sil je velmi citlivý na lokální poloměr křivosti
- řešení s třením / bez tření

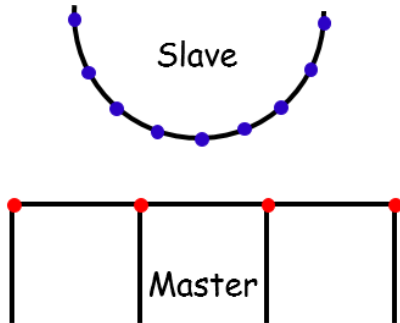
1. Vyhledání uzlů, které porušují kontaktní podmínku

2. Nastavení kontaktní síly

- Lagrangeovy multiplikátory (síla je nezávislá proměnná – multiplikátor, který zajistí neprostupnost těles)
- penalizační faktory (síla vypočtena z penetrace)

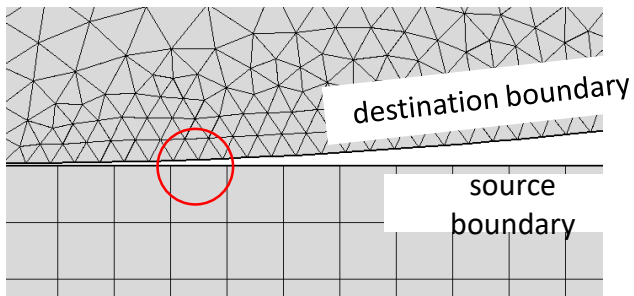
Numerická simulace kontaktních úloh

Přístupy:

- geometrie těles – vyznačení částí hranic, kde může dojít ke kontaktu
- master: těleso s vyšším modulem, konkávní, hrubší síť
- slave: nižší modul, konvexní, jemnější síť
- kontaktní podmínka: slave nesmí penetrovat do mastera

COMSOL:

- master/slave vs. source/destination

V našem případě:

- slave (indentor) - tužší
- master (podložka): měkčí, potřeba jemnější sítě kvůli postprocessingu
- fungují obě varianty nastavení...

podložka – nelineární elastoplastický model se zpevněním:

$$\sigma_k = \sigma_{k0} + \sigma_h(\epsilon_{pe})$$

$$\sigma_h(\epsilon_{pe}) = H \epsilon_{pe} + (\sigma_{ks} - \sigma_{k0})(1 - e^{-\zeta \epsilon_{pe}})$$

σ_k ... aktuální mez kluzu

σ_{k0} ... počáteční mez kluzu

ϵ_{pe} ... efektivní plastická deformace

H ... lineární koeficient zpevnění

σ_{ks} ... saturační mez kluzu

ζ ... saturační exponent

indentor – ideálně elastický materiál z korundu (Al_2O_3)

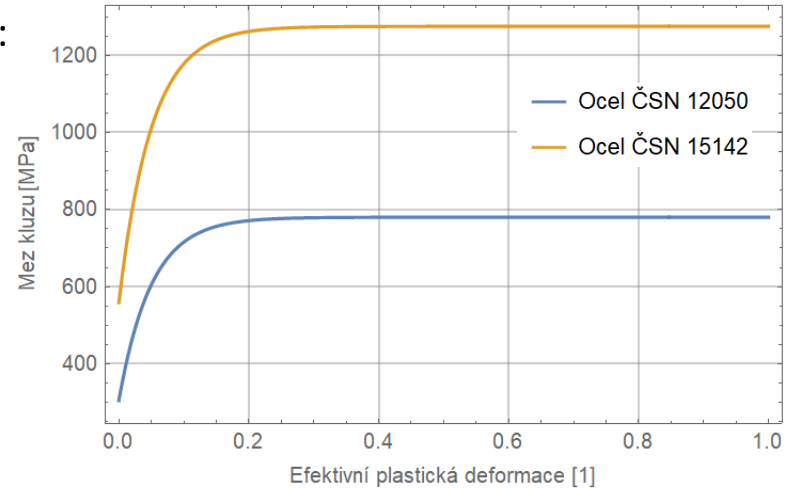
Youngův modul pružnosti E $E = 350 \text{ GPa}$

Poissonovo číslo $\nu = 0.23$

Mez kluzu ∞

koeficient smykového tření μ
mezi podložkou a indentorem:

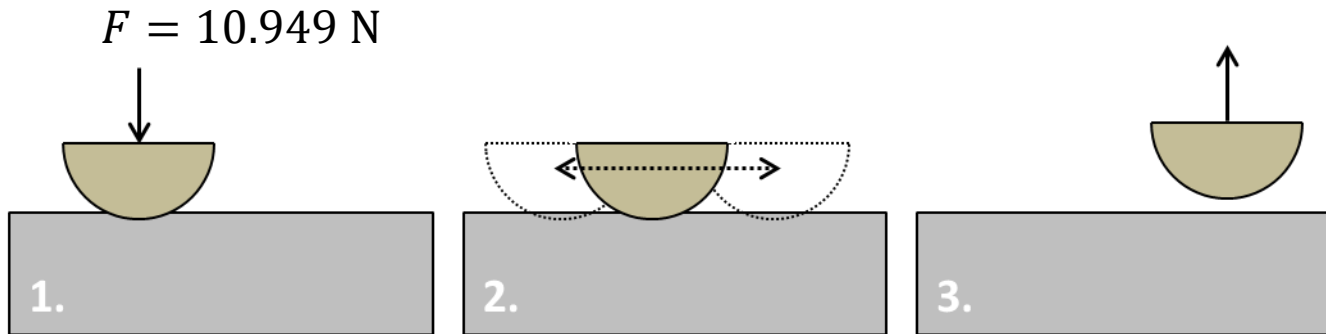
	ocel ČSN 12050	ocel ČSN 15142
suché povrchy	$\mu = 0.437$	$\mu = 0.350$
mazané povrchy	$\mu = 0.139$	$\mu = 0.134$

- křivka zpevnění pro elastoplastický materiál podložky

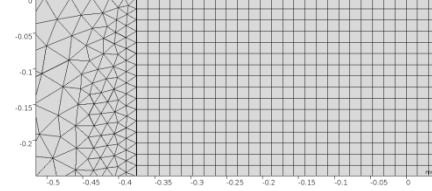
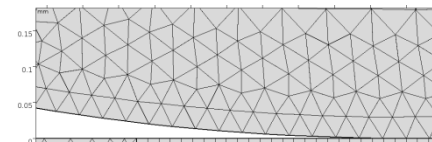
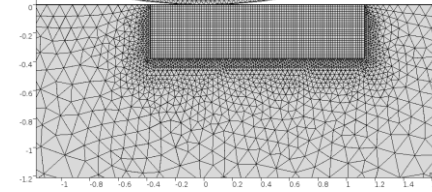
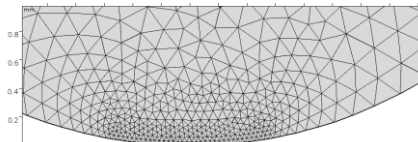
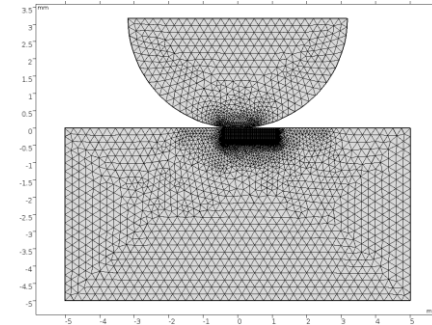
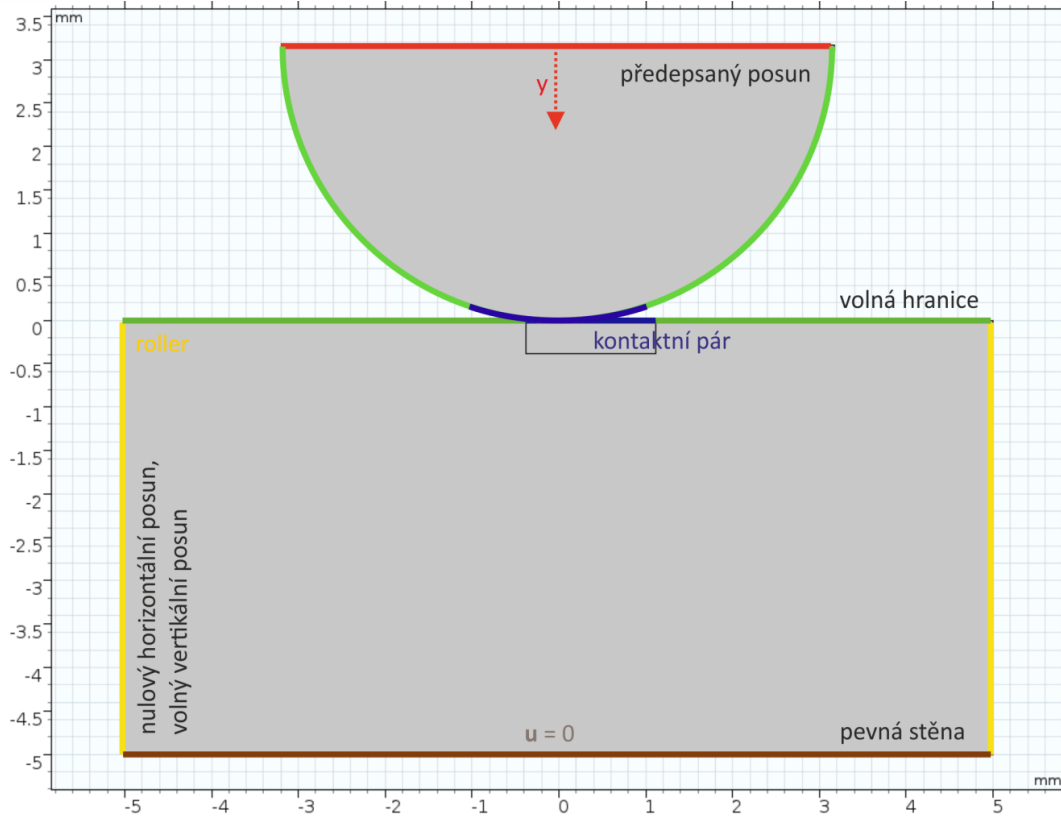
	ocel ČSN 12050	ocel ČSN 15142
Youngův modul pružnosti E	$E = 221 \text{ GPa}$	$E = 216 \text{ GPa}$
Poissonovo číslo	$\nu = 0.3$	$\nu = 0.3$
Počáteční mez kluzu	$\sigma_{k0} = 305 \text{ MPa}$	$\sigma_{k0} = 559 \text{ MPa}$
Lineární koeficient zpevnění	$H = 0$	$H = 0$
Saturační mez kluzu	$\sigma_{ks} = 780 \text{ MPa}$	$\sigma_{ks} = 1275 \text{ MPa}$
Saturační exponent	$\zeta = 20$	$\zeta = 20$

Simulace tribologické zkoušky

- délka dráhy průjezdu indentoru = 0.5 mm
- odlehčení: předepsáním posunutí
- 2 modely: 2D; 3D symetrický

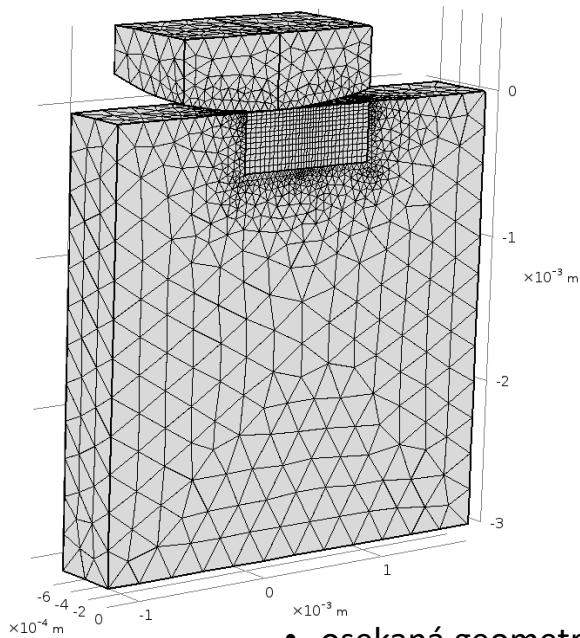
2D úloha

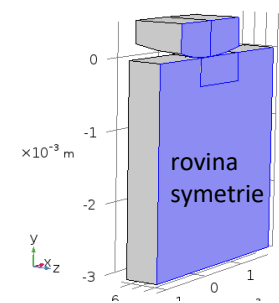
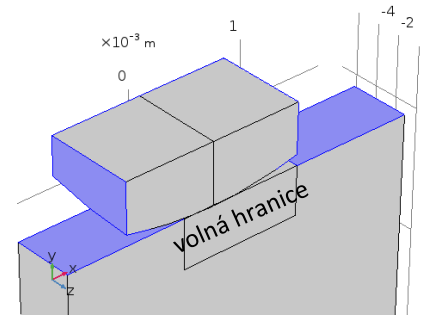
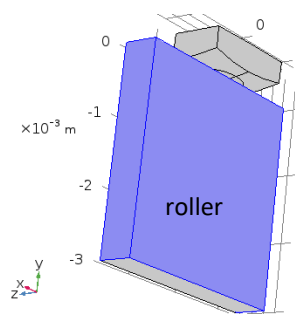
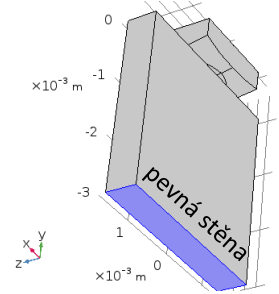
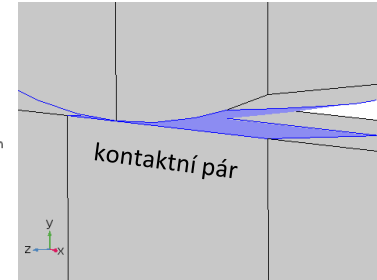
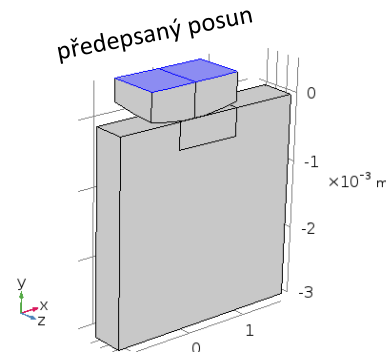
	hodnota	jednotka
poloměr indentoru	3.175	mm
šířka podložky	10	mm
výška podložky	5	mm
y indentační hloubka pro ocel ČSN 12050	2.694	μm
y indentační hloubka pro ocel ČSN 15142	2.4828	μm

- 8700 elm, 295 000 dof

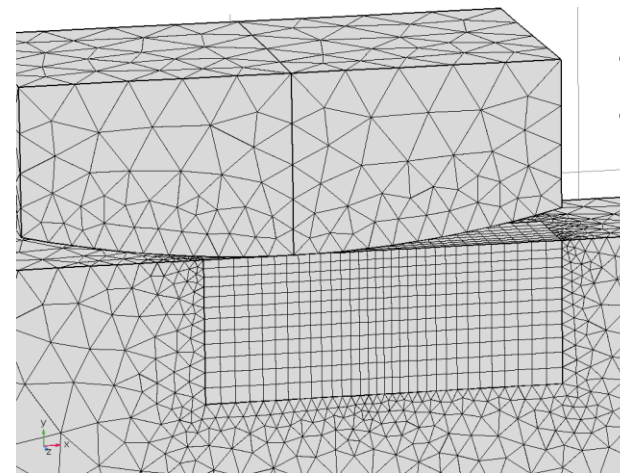
3D úloha

- ošekaná geometrie
- snaha snížit velikost úlohy

		hodnota	jednotka
	poloměr indentoru	3.175	mm
	šířka podložky	3	mm
	výška podložky	5	mm
	hloubka podložky (polovina)	0.5	mm
y	indentační hloubka pro ocel ČSN 12050	1.2	μm
y	indentační hloubka pro ocel ČSN 15142	1.0886	μm

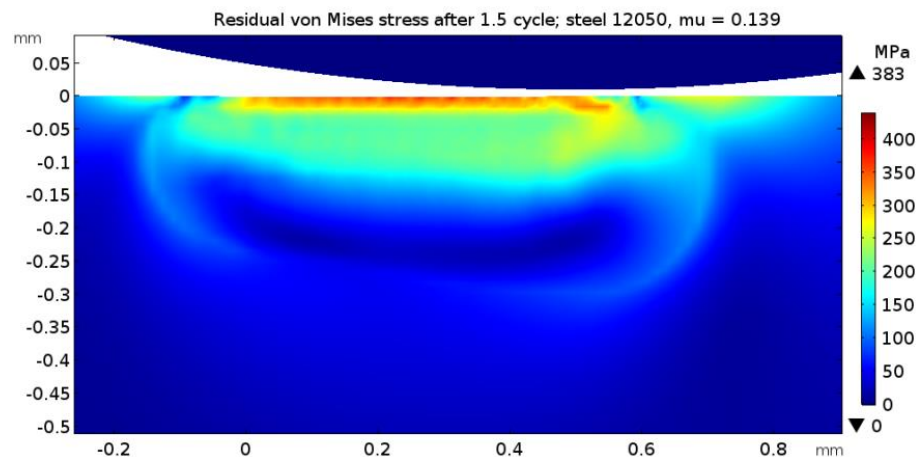
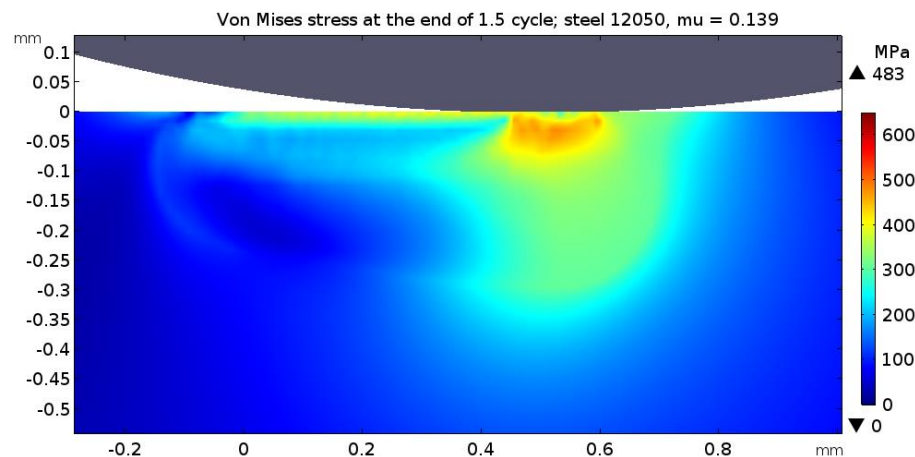
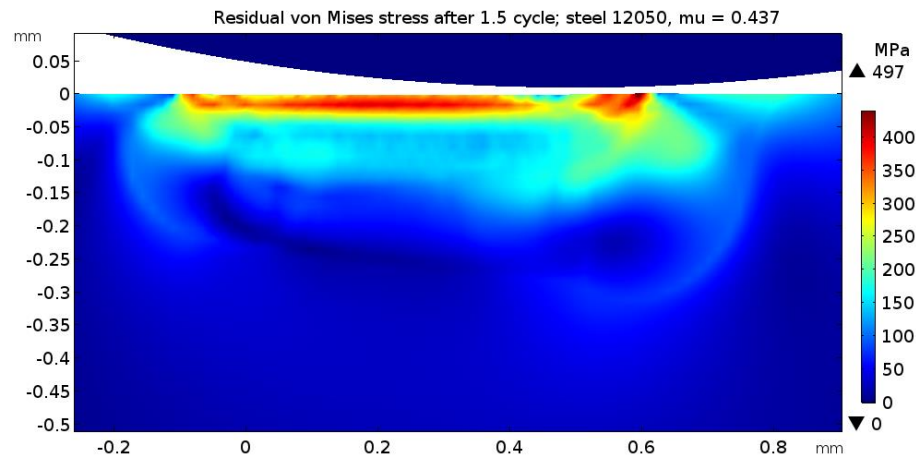
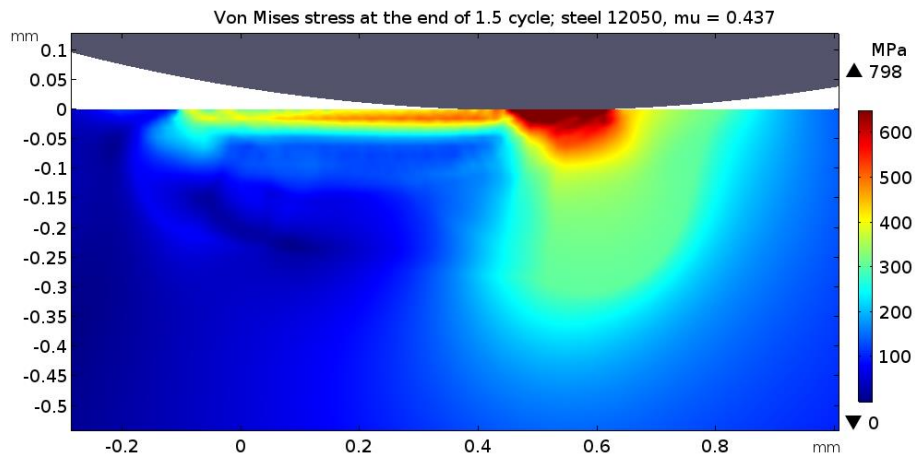

- 31 000 elm
- 2 698 000 dof

Implementace COMSOL

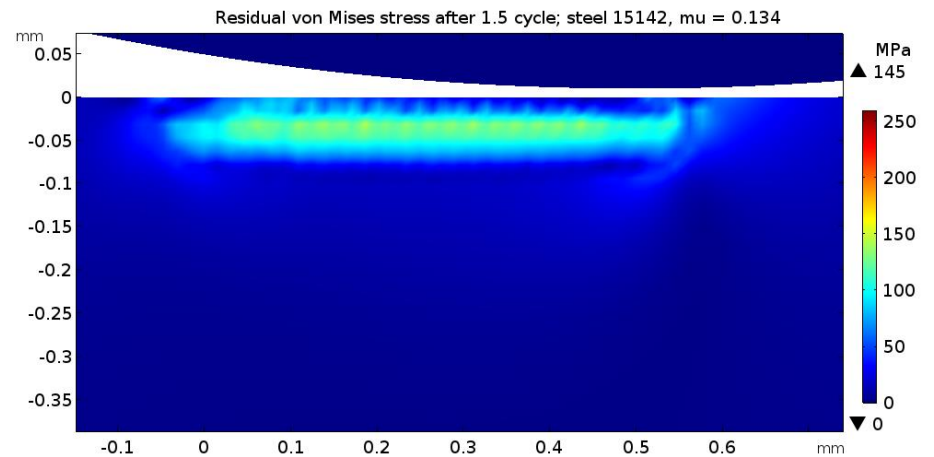
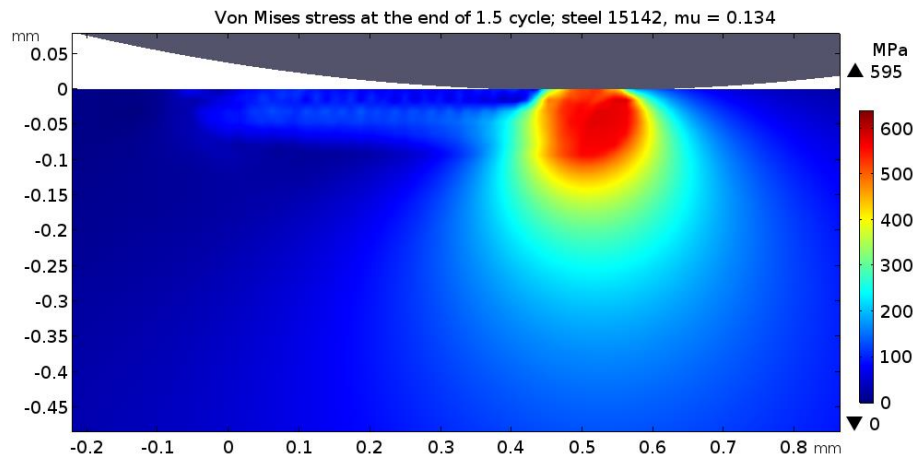
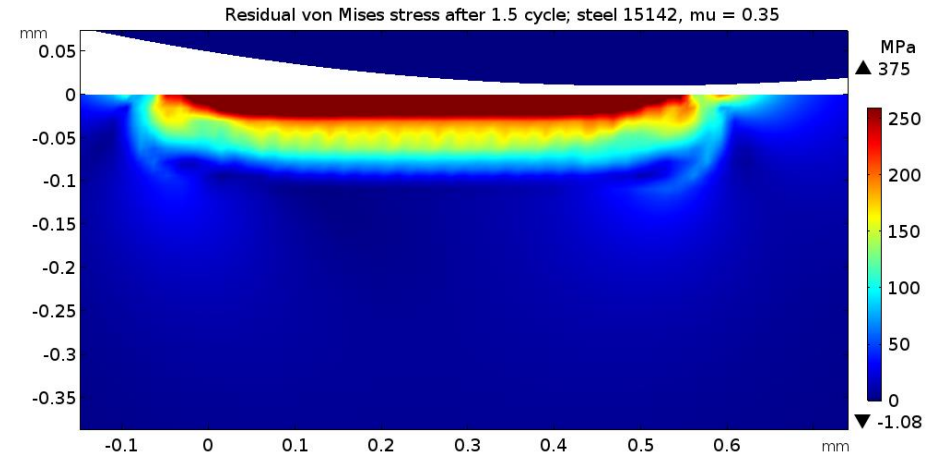
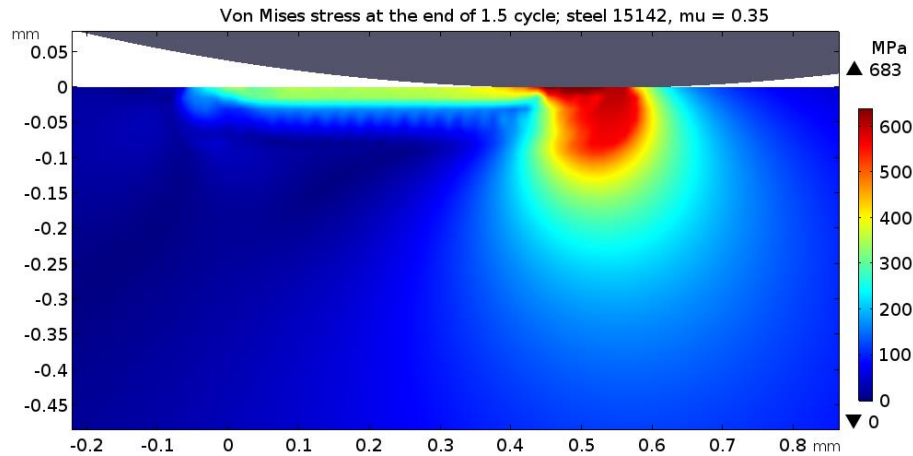
- verze 5.3a
- moduly:
  - Structural Mechanics (lineární elasticita, kontakt)
  - Nonlinear Structural Materials (plasticita, kontakt)
- délka dráhy průjezdu indentoru = 0.5 mm pomocí auxiliary sweep s krokem = 0.0025 mm
- přes veškerou snahu se nám nepodařilo přinutit variantu síla + pohyb ke konvergenci
  - nahrazení působící síly posunutím taky, aby reakční síla odpovídala požadované přitlačné síle (řešením stacionární úlohy zatlačení indentoru)
- pro řešení lineárního systému je použit přímý řešič pro řídké matice PARDISO [1] s možností OpenMP paralelizace na serverové výpočetní stanici se sdílenou pamětí
- výpočet jednoho průjezdu indentoru trvá
  - pro 2D případ na jednom jádře cca 16 minut
  - pro 3D případ s využitím 6 CPU jader 6-8 hodin
- celkem byly realizovány numerické simulace v souhrnné délce cca 1100 jádro-hodin

Von Misesovo napětí na konci 1,5 cyklu.

Zbytkové von Misesovo napětí po odlehčení na konci 1,5 cyklu.

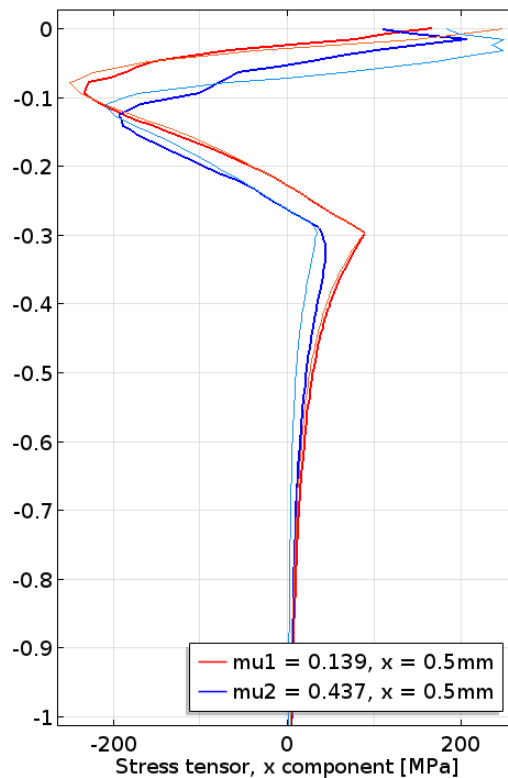
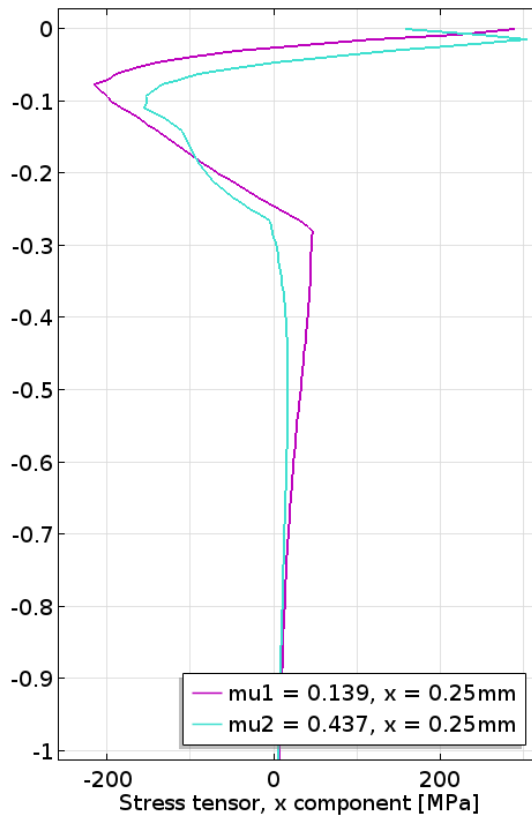
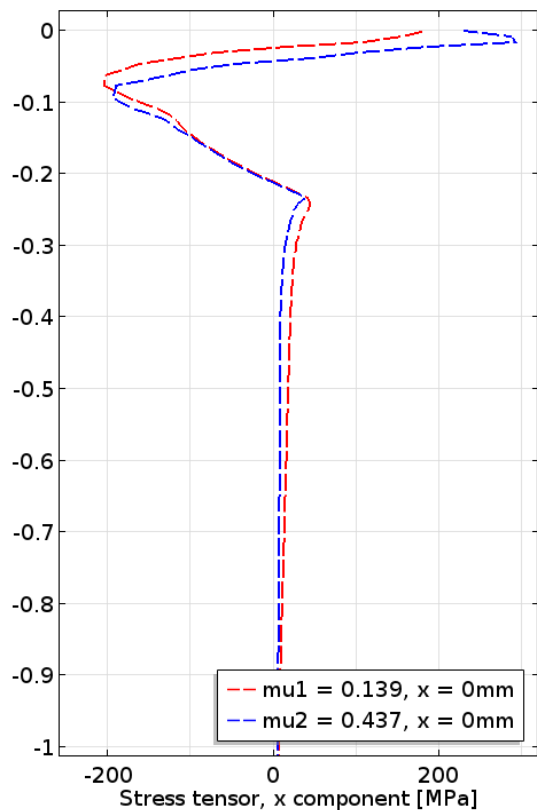
Nahoře: pro suchý povrch. Dole: pro mazaný povrch.

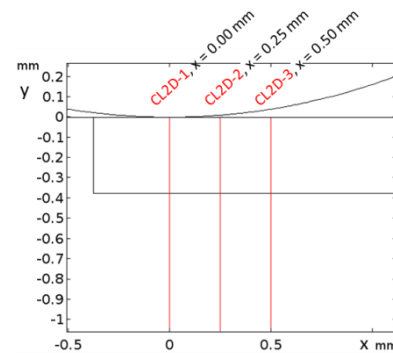
Von Misesovo napětí na konci 1,5 cyklu.

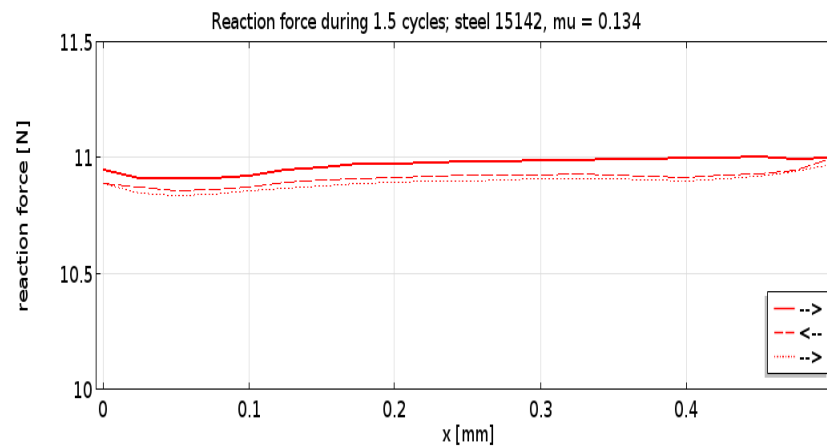
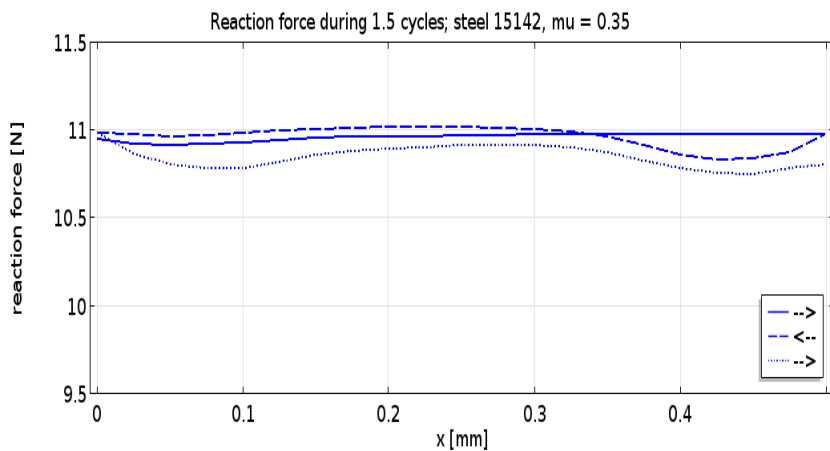
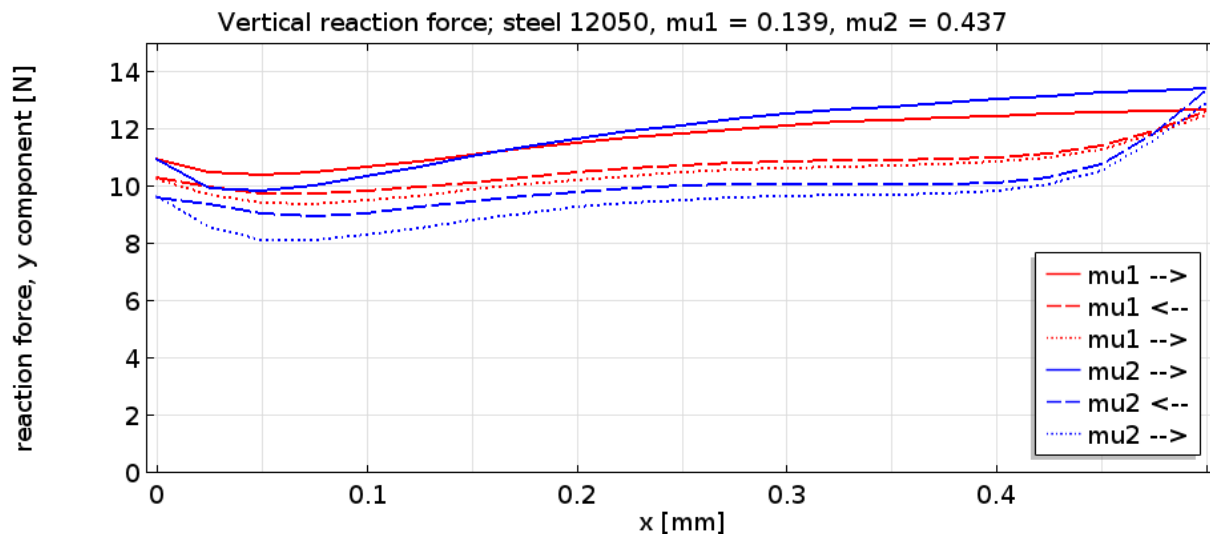
Zbytkové von Misesovo napětí po odlehčení na konci 1,5 cyklu.

Nahoře: pro suchý povrch. Dole: pro mazaný povrch.

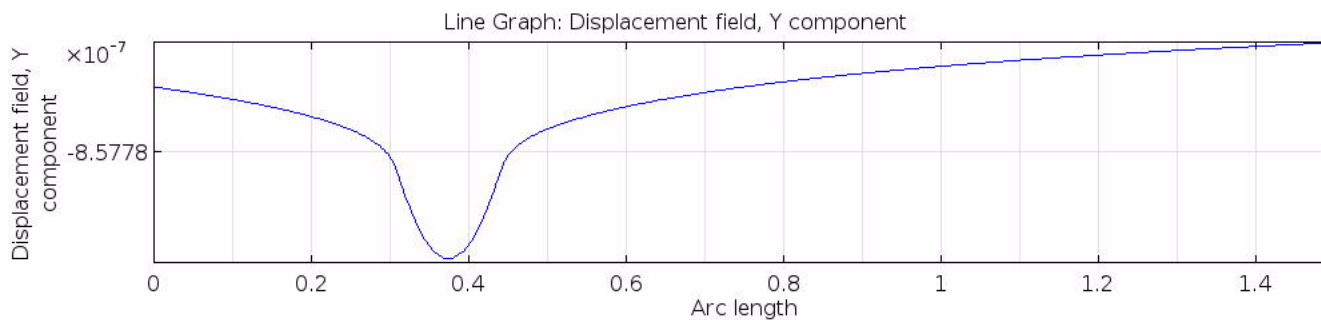
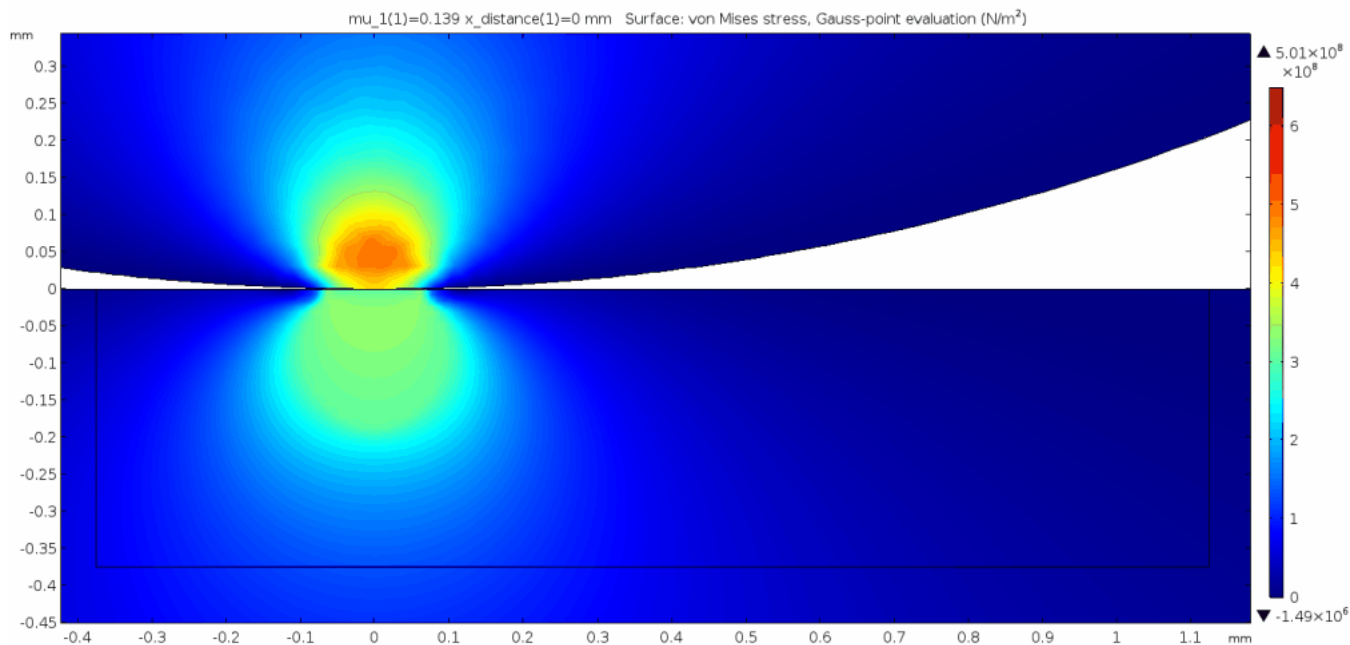

Vertikální profily horizontální složky zbytkového napětí (σ_x) po odlehčení na konci 1,5 cyklu, ocel ČSN 12050. Odstíny modré: pro suchý povrch. Odstíny červené: pro mazaný povrch.

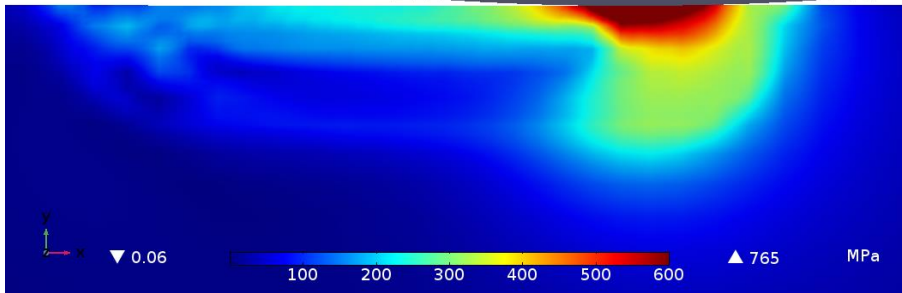

Průběh reakční síly během jednotlivých cyklů. Modře: pro suchý povrch. Červeně: pro mazaný povrch.

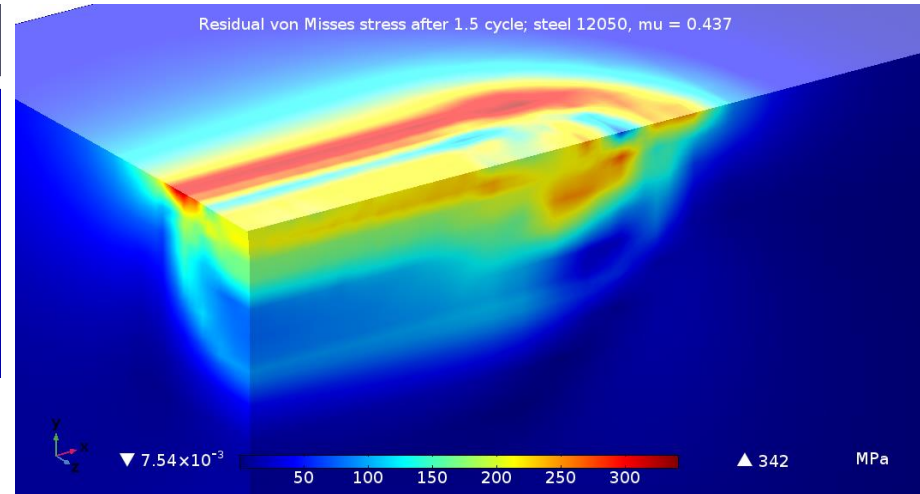

výsledky 3D

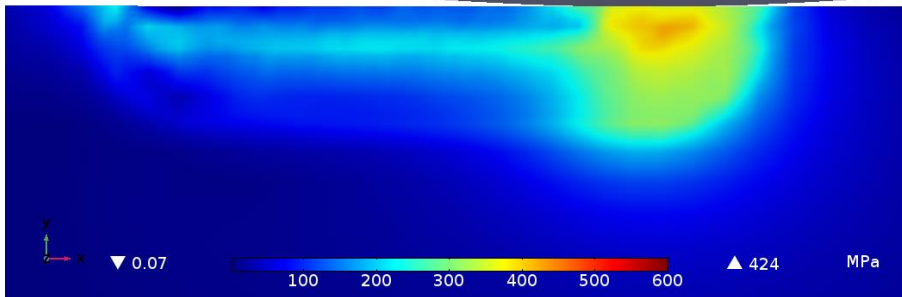
Von Mises stress at the end of 1.5 cycle; steel 12050, $\mu = 0.437$

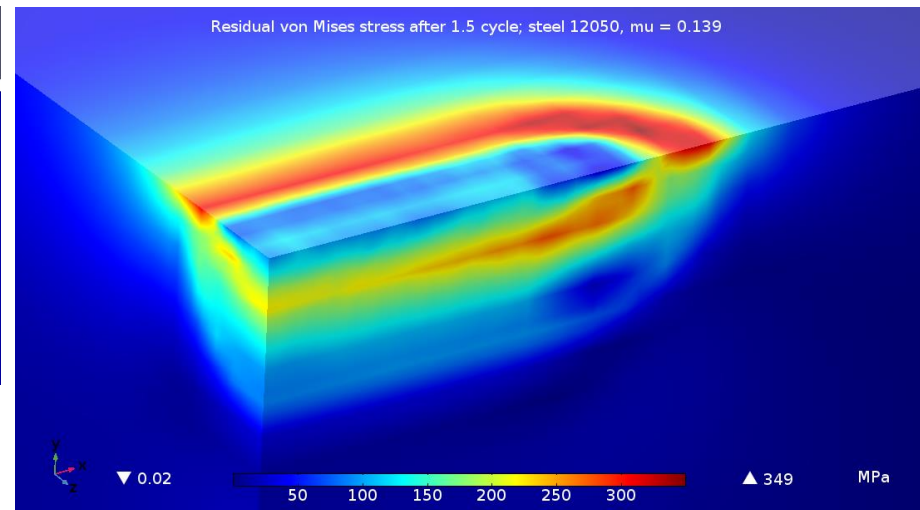
Residual von Mises stress after 1.5 cycle; steel 12050, $\mu = 0.437$

Von Mises stress at the end of 1.5 cycle; steel 12050, $\mu = 0.139$

Residual von Mises stress after 1.5 cycle; steel 12050, $\mu = 0.139$

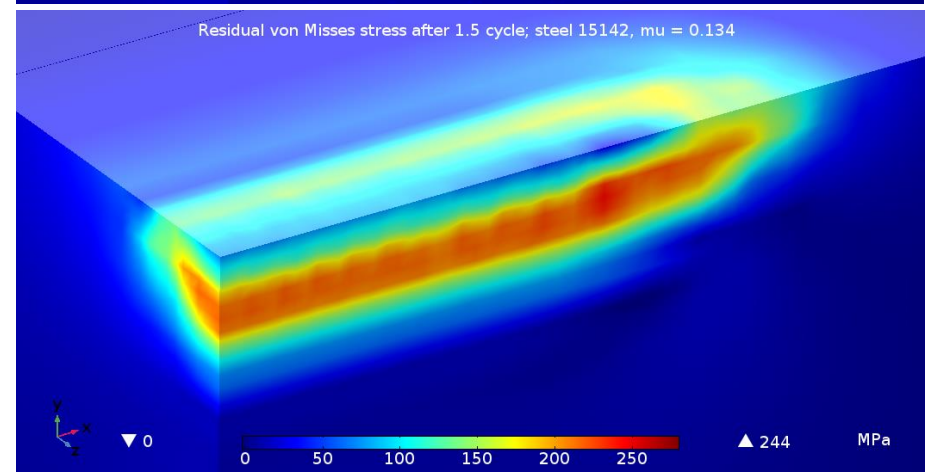
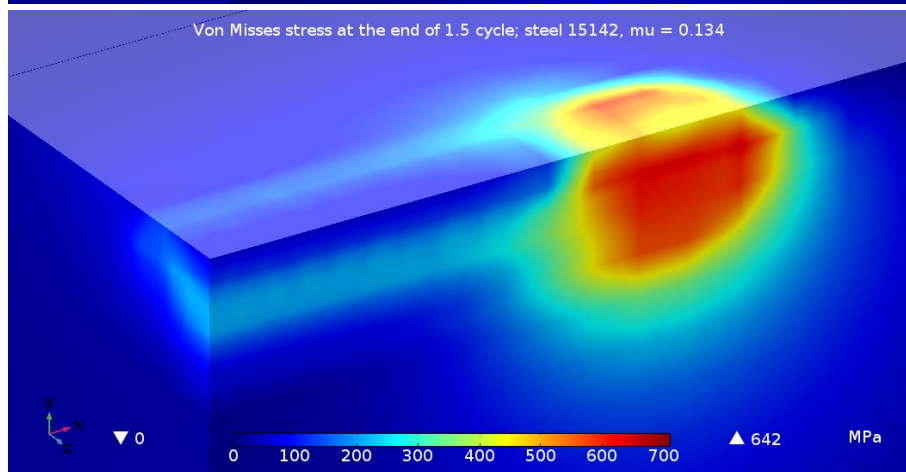
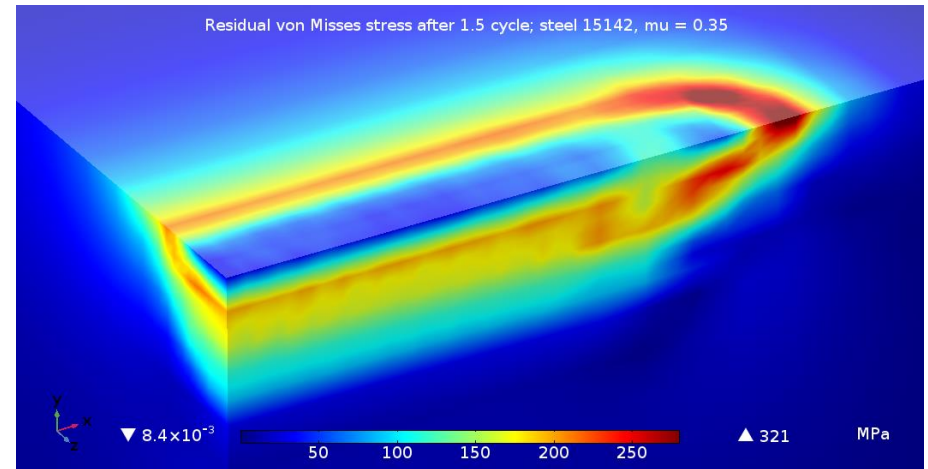
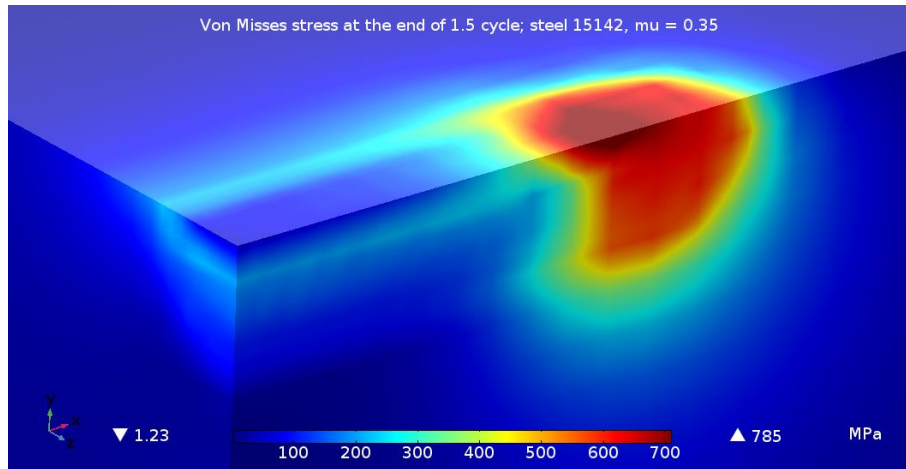

Von Misesovo napětí na konci 1,5 cyklu.

Nahoře: pro suchý povrch. Dole: pro mazaný povrch.

Zbytkové von Misesovo napětí po odlehčení na konci 1,5 cyklu.

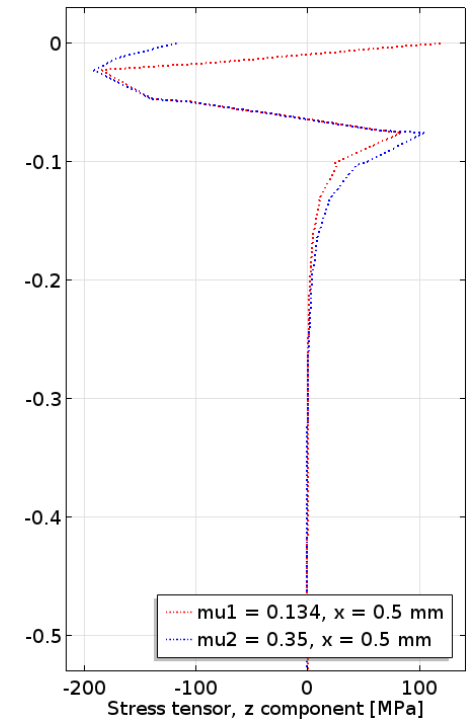
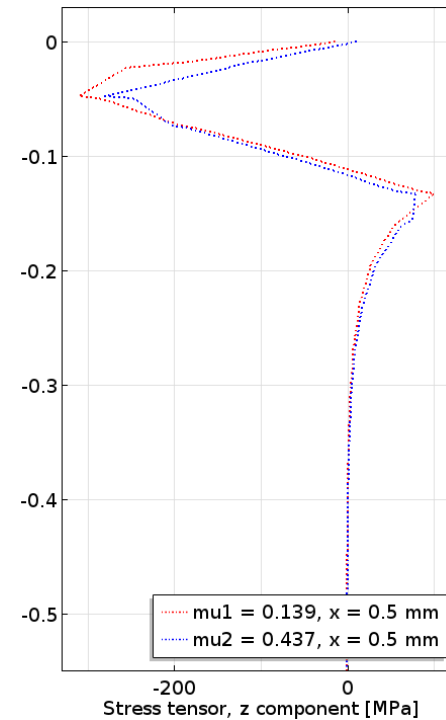
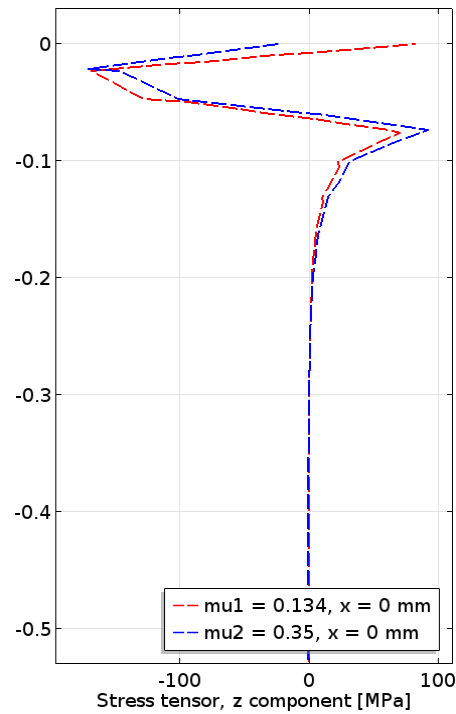
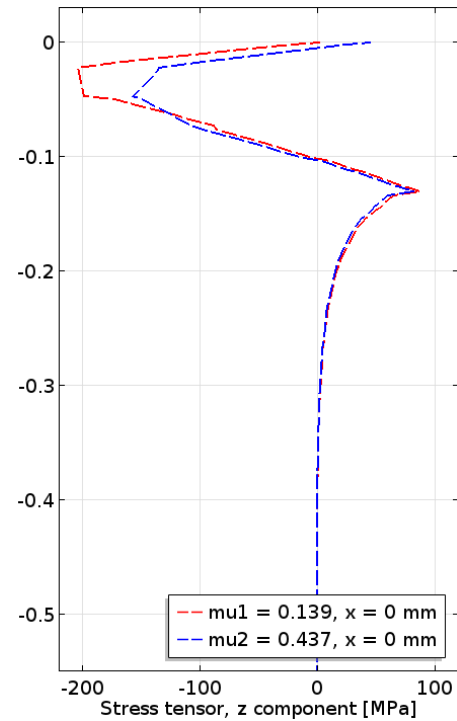

Von Misesovo napětí na konci 1,5 cyklu.

Zbytkové von Misesovo napětí po odlehčení na konci 1,5 cyklu.

Nahoře: pro suchý povrch. Dole: pro mazaný povrch.

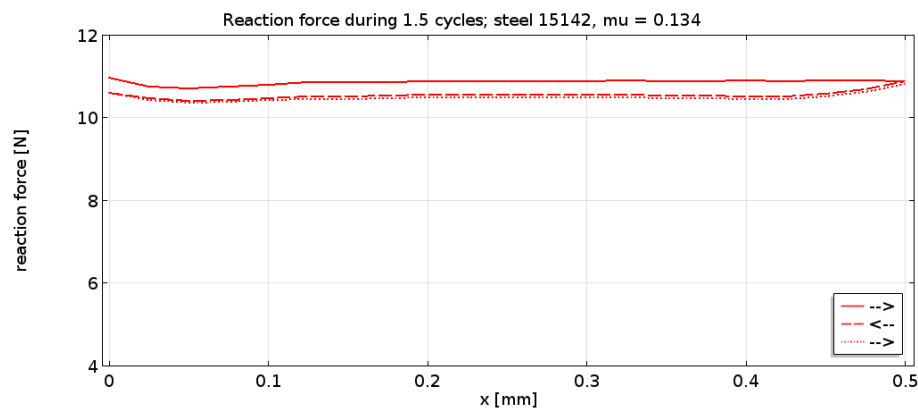
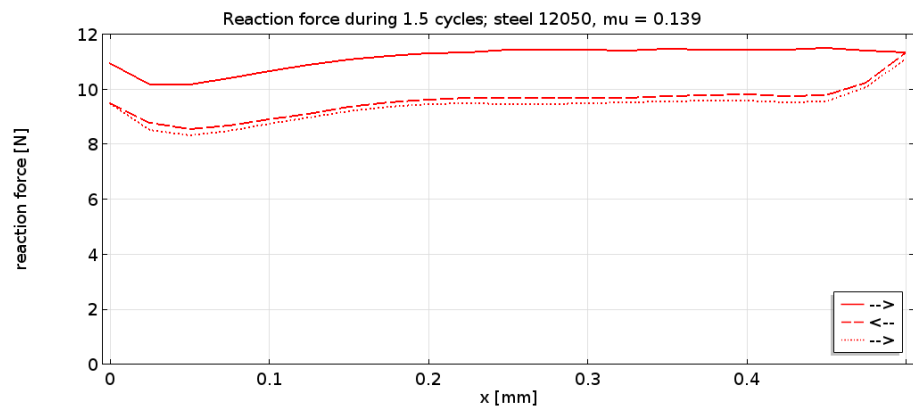

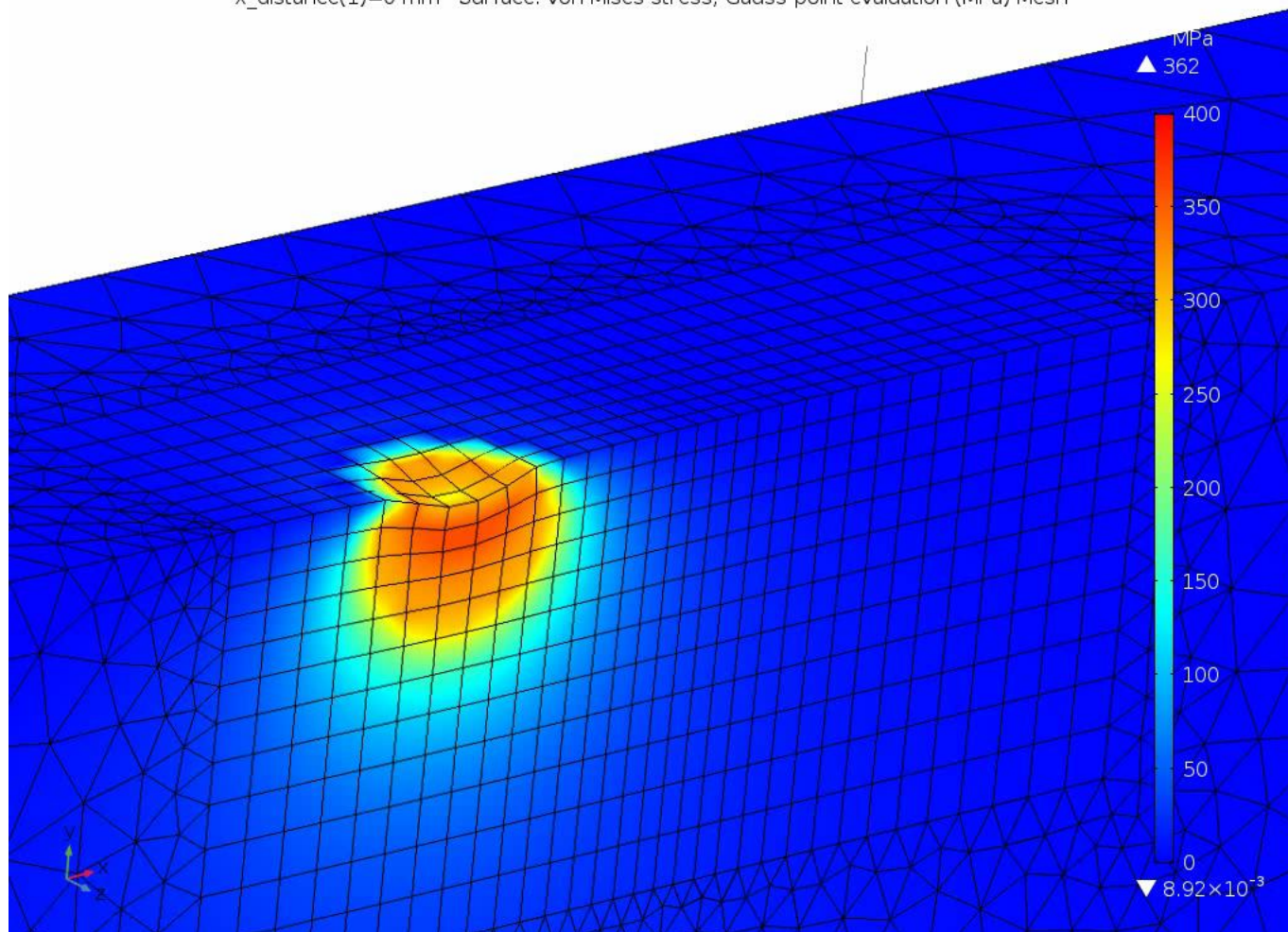
ocel ČSN 12050 / ocel ČSN 15142

odstíny modré: pro suchý povrch. Odstíny červené: pro mazaný povrch

x_distance(1)=0 mm Surface: von Mises stress, Gauss-point evaluation (MPa) Mesh

Poznámky na závěr

- model dává očekávané výsledky
- dochází k výrazným plastickým deformacím a vzniku reziduálních napěťových polí
- u suchých povrchu výraznější, tam navíc kromě míst pod indentorem i na okrajích drážky
- validace měřením omezená (model mnohem podrobnější než nejpřesnější měřicí metoda)
- zjednodušující předpoklady
  - elastický indentor, model zpevnění u podložky
  - zahrnutý jen malé deformace
  - použití hloubky zatlačení místo přitlačné síly – ta se pak v průběhu pohybu indentoru lehce mění